

ЛИТЕРАТУРА:

1. *Арган Ђ. К.* Студије о модерној књижевности. – Београд, "Нолит", 1982;
2. *Ватомо Ђ.* Крај модерне. – Нови Сад, 1991;
3. *Вуксановић О.* Смисао самоће у делу Исидоре Секулић. – Ниш: Филозофски факултет, 1999;
4. *Деретић Ј.* Поетика српске књижевности. – Београд: "Филип Вишњић", 1997;
5. *Дучић Ј.* Исидора Секулић // СКГ. – Београд, 1914 (16. априла). – бр. 8, XXXII;
6. *Егерић М.* Име и дело Исидоре Секулић. – Београд: "Рад", 1982;
7. *Ејхенбаум Б.* Књижевност. – Београд: "Нолит", 1972;
8. *Епитајн М.* Есеј. – Београд: Народна књига/Алфа, 1997;
9. *Жмегач В.* Тежишта модернизма. – Загреб, 1986;
10. *Игњатовић М. Д.* Књижевна критика и савремене теорије тумачења књижевног дела. – Београд: "Стручна књига", 1992;
11. *Леовац С.* Књижевно дело Исидоре Секулић. – Београд: "Вук Караџић", 1986;
12. *Маринковић Н.* Јасна пољана. – Београд: "Космос", 1963;
13. *Матош А. Г.* Плес ријечи // Есеји и фелтони о српским писцима / приредио Ели Финци. – Београд, 1952;
14. *Новаковић Б.* Лик и дело Исидоре Секулић. – Београд: "Нолит", 1959;
15. *Пејић С.* Патографија књижевнице Исидоре Секулић // Пети научни састанак друштва за историју здравствене културе Југославије. – Секција САП Војводине. – Нови Сад, 1973;
16. *Поповић Р.* Мој круг кредом. – Београд: "Народна књига", 1984;
17. Речник књижевних термина. – Бања Лука: "Романов", 2001;
18. *Секулић И.* Аналитички тренуци // Сабрана дела. – Књ. IX. – Суботица, "Матица српска", 1964;
19. *Секулић И.* Самовања у књижевностима // Сабрана дела. – Књ. IX. – Суботица, "Матица српска", 1964;
20. *Секулић И.* Сапутници. – Београд: "Плави јахач", 1994;
21. *Секулић И.* Теме // Сабрана дела. – Књ. X. – Суботица, "Матица српска", 1964;
22. *Скерлић Ј.* Две женске књиге // СКГ, Београд, 1913 (1. септембра). – Бр. 303, (XXXI, св. 5);
23. *Христић Ј.* Облици модерне књижевности. – Београд, 1968.

Билик Н.Л. (Київ, Україна)

Романна творчість М. Продановича у контексті сербського постмодернізму

У статті висвітлюється літературознавчий потенціал вивчення різних форм поетики романної творчості сучасного сербського прозаїка Мілети Продановича у контексті сербського постмодернізму.

Ключові слова: *сербський постмодернізм, роман, Мілета Проданович.*

В статтє освещен литературоведческий потенциал изучения различных форм поэтики романного творчества современного сербского прозаика Милеты Продановича в контексте сербского постмодернизма.

Ключевые слова: *сербский постмодернизм, роман, Милета Проданович.*

The article touches upon the literary potential of studying different forms of novel poetics of the contemporary Serbian novelist Mileta Prodanovic in the context of Serbian post-modernism.

Key words: *Serbian post-modernism, novel, Mileta Prodanovic.*

У розмаїтті форм позиціонування національних версій постмодернізму в літературі не втрачає актуальності енциклопедично постульована, традиційна точка зору на цей основний напрям сучасної філософії, мистецтва і науки як на згадану У. Еко «спробу пояснення всього у світі собі і світу», вищість «сенсу» і важливість логічної семантики у їхній підпорядкованості з'ясуванню сутності дійсності через пізнання уявлень про неї [4, 221-224], що характеризуються інтенцією до рефлексії і в кінцевому результаті допомагають – а це надзвичайно важливо – компенсувати певну неконтрастність, нечіткість, а можливо й брак уявлень, необхідних для балансу власної національної картини світу, або окремих її фрагментів у процесах сучасної культури. М. Фуко вважає їх основою формування «нового стилю мислення» і, власне, «нової культури», «нового фундаментального досвіду людства» [2, 426-427].

У зв'язку з таким визначенням концептуальних засад постмодернізму, зрозумілим виявляється апелювання до тих літературних постатей, мистецький пошук яких виявився релевантним для формування у кожному національному літературному дискурсі основного «плану» і національно своєрідної варіативності діапазону його змісту, у тому числі формату глобальних літературних значенневих аспектів, пов'язаних із універсальним шляхом пізнання як сучасного світу, так і загальних законів буття.

Однією з таких фігур, найсвоєрідніших у сербській літературі доби постмодернізму, вважається Мілета Проданович – сучасний сербський художник, мистецтвознавець, письменник, лауреат міжнародних нагород у галузі літератури.

На думку сербського мистецтвознавця Лідії Меренік, з 1980 року і до сьогодні Мілета Проданович створює імпазантний за кількістю і значенням, багатогранний творчий доробок, у якому «від ранніх робіт він розвиває власне, особливе за концептом і методом бачення синтезу мистецтва, ерудиції, творчої і людської відповідальності перед світом, у якому ми живемо» [1, 119].

До літературного арсеналу письменника ввійшла так звана «велика проза» і збірки новел. Між тим, знаковими для розвитку сербського літературного процесу були визнані романи митця, які не можуть не привернути дослідницької уваги. Серед багатьох аргументів її мотивації варто відзначити, передусім, розмаїте, яскраве поліфонійне відображення сприйняття дійсності, у якому в динамічних полісемантичних змістових планах пропонуються художні кореляти сучасного світу, реалізовані завдяки багатоманітній і полівалентній поетиці письменника.

Окреслення поетикального й змістового літературного потенціалу романної творчості Продановича у контексті концептуальних засад сербського постмодернізму становить мету цієї статті.

Зауважимо, що творчість Продановича, безумовно, має не лише хронологічний зв'язок із добою постмодернізму в сербській літературі. Важливим підґрунтям для її статусної характеристики виступають численні коментарі самого митця. Як переконує письменник, вона сфокусована на основних орієнтирах постмодерністської проблематики і поетики, зокрема, змістовий вимір його романів підпорядкований подоланню «парадигматичної ментальної хвороби постмодерну – розділеності особистості». В одному з інтерв'ю Проданович наголосив на генетичній пов'язаності своєї творчості саме з цим періодом – краху великих утопій і, відповідно, різних спроб уникнути можливих відлунь цього краху – «фантомних хвороб» у індивідуальній і суспільній свідомості, якими автор з прикрістю вважає цинізм цивілізації, втрату «віри у великі оповіді» більше не цнотливого, не наївного мистецтва [9].

Слід зазначити, що поетика цієї доби характеризується багатоманітністю форм реалізації, які рефлексують значною семантичною потужністю і поліфункціональністю. Кращим зразкам постмодерністської літератури, зауважує Г. Сиваченко, вдається поєднати різномірні мотиви й оповідні техніки, створити багатомовність та багат шаровість сюжетів, і все це у руслі такої визначальної риси постмодернізму як існування певного суперкоду в художній творчості [5, 12–15].

Наведений спектр поетикальних постмодерністських форм з більшою або меншою інтенсивністю втілюється у текстах Мілети Продановича, що за переконанням сучасного сербського поета і літературного критика Г. Божовича робить митця першим серед рівних, коли йдеться про найкреативніших і найактивніших сьогодні постмодерністів у сербському мистецтві [7]. Непересічний погляд на виклики сучасності, глибина гуманістичної конотації в окресленні творчої концепції у поєднанні зі свідомою константною включеністю письменника до сформованого «після модерну» революційного культурного напрямку, зробили його однією з найрезонансніших постатей сучасного сербського мистецтва. Виразність і влучність виокремленого на сучасному етапі рецептивного формату репрезентування романів Продановича потребує окремої уваги в усіх аспектах їх висвітлення.

Уже на початкових етапах художньої діяльності, зазначає Проданович, – у раних вісімдесятих, коли постмодернізм був новою темою, концептуальне ядро його творчості відцентрувалося саме у зв'язку з його

орієнтирами – у потужних ремінісценціях на твори з історії мистецтва із великою кількістю цитат. Так з'явився перший, так званий, плід «автономії літературного тексту» – роман «Вечеря у святої Аполонії» [10].

Подальший розвиток творчої концепції відбувався, за словами Продановича, як у справжньої «дитини» того часу, в якому він відбувся як митець [8]. А отже, постмодерністська орієнтованість мала для письменника не спорадичний перманентний характер, а набула сутнісних, характерних тенденційних ознак.

З часом обриси постмодерністської поетики еволюціонували у символічні конструкції наративних та сюжетних моделей, у поєднані чітким принципом складні різномасштабні інтегровані збірки новел.

Найбільша ж мистецька концентрація концепції постмодернізму і далі залишалася притаманною жанру роману, який Мілета Проданович вважає своїм творчим амплуа у сфері літератури [3, 76] і в якому він не лише звертається до різних форм її художньої реалізації, а й успішно розвиває постмодерністську поетикальну модель, на чому наголошує сучасний український славіст А.Л. Татаренко у спостереженнях над розвитком сербського постмодернізму [6, 14].

Зокрема, у романі «Колекція», який виступає відгуком на актуальні події у царині культури – як її сучасної концептуалізації, так і особливих явищ, які формують сьогодні національну й світову культурну парадигму. На думку А. Татаренко, інтерес до цього твору не в останню чергу каталізований своєрідним «лібретто», роль якого цілком може взяти на себе думка про твір як про «захопливу подорож крізь простір і час». Зауважимо, що текстуально роман має фрескову структуру і складається з низки семантично завершених автономних фрагментів, поєднаних спільними наскрізними знаками, якими виступають предмети так званої колекції Севсо – срібного посуду античної доби, знайденого під час археологічних розкопок у XX сторіччі. Кожному з них присвячена окрема, своєрідна за жанром новела: фантастична, пригодницька тощо. Функціонуючи як колекція й, відповідно, утворюючи, при цьому єдине значеннєве ціле, вони відтворюють історичну перспективу. Вона бере початок із реконструкції гіпотетичної ситуації походження колекції і включає міркування про її сучасну долю: наприкінці XX торіччя вона була викрадена й досі не знайдена. Але сучасна детективна лінія не відіграла у творі ключову роль, адже, за задумом автора, «роман повинен запропонувати щось більше – це, все ж таки, поле, де уява виносить вирок» [9]. У продовження концептуальної перспективи постмодерністської поетики,

твір пропонує розгорнуту практику моделювання складної семантичної багатоплановості. Кожен персонаж і образ твору набуває статусу знаку-символу. Причому, значеннєве ядро кожного з них ізофункціональне прагненню людини до основних філософських начал – до істини, сенсу буття, гармонії, життєвої мудрості – універсальної, загальнолюдської, позачасової, можливо, тієї, що сягає візантійського кола, яке, за переконанням Продановича, Сербія поділяє з Україною [9].

Таку поетикальну орієнтованість, за визначенням письменника, посилює вплив постмодерністського канону, започаткованого У. Еко, під знаком якого формувався творчий метод Продановича. Він реалізувався у романах, що функціонують на кількох рівнях: зовнішньому, привабливому, який повинен заманити у вир оповіді, і глибинних – софізованих, інтелектуальних планах, сповнених емоцій, інформації і роздумів – кожен з яких, зі свого боку, вимагає надглибокої вдумливості [3, 82].

Значного семантичного потенціалу набуває пов'язана з такою багаторівневістю авторська трансформація постмодерністської концепції організації художньої дійсності. У більшості романів Мілети Продановича початок навмисно спрямовує на помилковий логічний шлях, мізансцена набуває протилежної конотації, усе починає рухатися в іншому напрямі, і лише під кінець, після кількох подібних кардинальних змін логічної перспективи, ключове питання з'ясовується і закриває семантичний цикл твору.

Такі неоднозначні лінії долі об'єктів творчої уваги письменника і справді, так би мовити «в такт» до рухів сучасного світу, охоплюють читача, вводять його у динамічний процес, організований не лише потребою, а й інтригою пізнання – самих себе і навколишнього світу, в якому час стає минулим і, за законами поетики постмодернізму, обов'язково відображається у різних «метафізичних дзеркалах», утворюючи проєкції сучасності.

Інтелектуальний шлях подолання проблеми втрачених цінностей буття як універсальний код розкриття сенсу в локальному й глобальному розумінні цього слова Проданович і накреслює у своїх романах, серед яких найпотужнішим постмодерністським акцентом відзначені, передусім, романи «Сад у Венеції», «Еліс у країні Священних Королів», «То міг би бути Ваш щасливий день», «Танцюй, чудовисько, під мою ніжну музику», «Нові Ключі», де, у семантичних перспективах цитатного методу, а також у результаті семіози образами-знаками, а іноді й знаками-символами, утворюються константні семантичні поля, які у комплементарному інтегруванні у художній дискурс твору конструюють значення, котрі розкривають систему універсальних

закономірностей і цим виокремлюють «шифр» для виявлення «невідомого», перспективу розкриття шляху до гармонізації світу, що, на думку письменника, також пов'язує здобутки його творчого пошуку з парадигмою сербської національної версії постмодернізму.

Великою мірою така інтелектуально-креативна зосередженість на «вавілонській вежі знаків», еkleктика яких розгортається від мізансцени, необхідної для окреслення миті сучасності, її характеру та настроїв, через романтизовані теми, такі як паломництво і звернення до «іконографії краю» до парадигматичного прочитання окультних та ізотеричних моментів, як, власне, й делікатність і складність інтертекстуального вислову, на думку Л. Меренік, роблять митця одним із найцікавіших авторів у сербському мистецтві [1, 114-119].

А отже, у сучасному історико-літературному і літературознавчому дискурсі постає цілком очевидним формування романної творчості Мілети Продановича під знаком концептуальних засад постмодернізму, а також орієнтованість прози митця на відтворення знакових рис різних форм постмодерністської поетики. Перспективність їх дослідження у парадигмі романів Продановича посилюється особливістю текстів письменника, які засвідчують глибинність своєрідної національної літературної практики розкриття пізнання світу через невичерпний потенціал вирішення універсальних філософських питань буття, метафізичної основи цивілізації, що традиційно викликає значний літературознавчий інтерес.

Кожен із зазначених акцентів може увиразнити індивідуальну суб'єктивну онтологічну сферу і загальний гносеологічний план мистецького дискурсу, що доводить беззаперечно важливість подальшого дослідження різних постмодерністських поетикальних форм романної творчості Мілети Продановича для збагачення сучасного інтелектуального досвіду і робить з'ясування змістового спектру творів митця одним із актуальних аспектів сучасної літературознавчої сербистики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Меренік Л.* Мілета Проданович – самосвідомість постмодерного митця у добу кризи // Украс: історія, культура, мистецтво. Українсько-сербський збірник. – 2008. – Вип. 1 (3). – С. 113–120;
2. *Новейший философский словарь.* Постмодернизм / Главный научный редактор и составитель А.А. Грицанов. – Мн.: Современный литератор, 2007. – 816 с.;
3. *Розмова з Мілегою Продановичем* // Украс: історія, культура, мистецтво. Українсько-сербський збірник. – 2008. – Вип. 1 (3). – С. 73–96;
4. *Руднев В.П.* Словарь культуры XX века. – М.: Амограф, 1999. – 384 с.;
5. *Сиваченко Г.М.* Зрушення кордонів: постреалізм чи постмодернізм // Сиваченко Г.М. Парадокси словацького роману. – К., 1993. – С. 3–17;
6. *Татаренко А.* Поетика

форми в прозі постмодернізму (досвід сербської літератури). – Львів: ПАІС, 2010. – 544 с.; 7. *Božović G.* Književnost je najbolji proizvod srpskog društva [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.plastelin.com/content/view/16/89/>; 8. *Čirić S.* Trag sluđenosti. Intervju: Mileta Prodanović, pisac i slikar [електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.vreme.com/arhiva_html/481/16.html; 9. *Tešin S.V.* Životinje su dobro sredstvo da se ispriča priča o ljudima. Profil: Mileta Prodanović, književnik i slikar [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.plastelin.com/content/view/423/91/>; 10. *Vujičić M.* Anđeo za masna i rijana usta – Intervju: Mileta Prodanović, književnik i slikar [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.plastelin.com/content/view/362/89/>.

Булаховська Ю. Л. (Київ, Україна)

До ювілею «Слова о полку Ігоревім» (про польськокомовний переклад Юліана Тувіма з передмовою Александра Брюкнера

У статті Ю. Булаховської подано характеристику й аналіз польськокомовного перекладу «Слова о полку Ігоревім» видатного польського поета ХХ-го століття – Юліана Тувіма і Передмови до цього видання професора А. Брюкнера.

Ключові слова: характеристика, художній переклад, інтерпретація.

В статтє Ю. Булаховской фигурирует характеристика и анализ польского перевода «Слова о полку Игореве» выдающегося польского поэта ХХ-го века – Юлиана Туви́ма и Предисловия к этому изданию профессора А. Брюкнера.

Ключевые слова: характеристика, художественный перевод, интерпретация.

In this article J. Bulahovska characterises and analyses the Polish translation of “The word about the army of Prince Igor” by the famous Polish poet of the XX century – Julian Tuwim and the Preface to this edition of professor A. Brückner.

Key words: translation; preface, edition, famous poet.

Є в світовому «філологічному просторі» декілька письменницьких постатей і декілька художніх творів, навколо яких не вщухають дискусії, роздуми і, так звані, наукові версії. Йдеться, наприклад, про саму постать, п'єси і вірші Шекспіра; якоюсь мірою про постаті Данієля Дефо (як автора «Робінзона Крузо»), Сервантеса (як автора «Дон-Кіхота») і, скажімо, про Віктора Гюго (як автора «Собору Паризької Богоматері» і «Людини, яка сміється»). Що ж стосується слов'янського світу, то це «Слово о полку Ігоревім» і його авторство, дата написання, видатні художні особливості, як правило, давній літературі не притаманні. Існує чимало мовних і «структурних» інтерпретацій цього твору – повністю, а найголовніше – в уривках, які найбільше перекладачеві-інтерпретатору сподобалися. Саме цей твір, як відомо, знайшов своє відбиття і в музиці –